

Тетяна Шлемкевич

кандидат політичних наук, старший викладач кафедри журналістики
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна
ORCID: 0000-0003-1785-0338

ВИКОРИСТАННЯ НОВИНИХ ПЛАТФОРМ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ

В епоху домінування цифрових технологій інформація стала доступною як ніколи раніше, а новинні платформи перетворилися на основне джерело відомостей для мільйонів людей. Проте ця доступність має й зворотний бік. Швидкість поширення інформації супроводжується зростанням обсягів дезінформації, пропаганди та фейків. Для України, яка з 2014 року перебуває в стані гібридної війни та постійно стикається з інформаційними атаками, питання медіаграмотності набуває стратегічного значення. Здатність критично оцінювати інформацію, розрізняти достовірні джерела від маніпулятивних, є запорукою національної безпеки, суспільної стійкості та ефективного функціонування демократії.

У демократичному суспільстві медіаграмотність є фундаментом для формування інформованої громадської думки, прийняття обґрунтованих рішень та активної участі в суспільному житті. В умовах цифрової трансформації та безпрецедентного обсягу інформації, що надходить з усіх джерел, медіаграмотність стає життєво необхідною навичкою для навігації в складному інформаційному ландшафті.

У 2020 році Міністерство культури та інформаційної політики України визначило розвиток медіаграмотності як пріоритет. Було створено національний проєкт «Фільтр», який об'єднав понад 50 організацій, включаючи міністерства, медіа та громадські ініціативи. До початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну «Фільтр» реалізував десятки кампаній, охопивши мільйони громадян. Після 24 лютого 2022 року проєкт адаптував свою діяльність до умов війни, зосередившись на протидії дезінформації та підтримці інформаційної безпеки громадян.[1; 5]

Оцінка рівня медіаграмотності в Україні є предметом регулярних досліджень, які проводяться низкою громадських організацій та аналітичних центрів. Одним з найважливіших є «Індекс медіаграмотності українців» [3], який щорічно вимірюється організацією «Детектор Медіа» спільно з іншими партнерами. Ці дослідження надають цінну інформацію про здатність

українців розрізняти фейки, довіру до різних джерел інформації, розуміння стандартів журналістики та загальний рівень критичного мислення.

У співпраці з Detector Media ЮНЕСКО започаткувала кампанію «Медіаграмотність – це свобода», підкреслюючи важливість медіа- та інформаційної грамотності й допомагаючи українцям орієнтуватися в потоці інформації. [2] Вона охопила понад 12 мільйонів українців через відео на екранах у торгових центрах, потягах «Укрзалізниці» та на телебаченні. Кампанія популяризувала «7 правил медіаграмотності», серед яких: відокремлення фактів від думок, перевірка джерел, уникнення поширення неперевіреної інформації та контроль емоцій при споживанні новин. Ці заходи сприяли підвищенню критичного мислення та зменшенню впливу фейкових новин.

Українські медіаресурси, такі як «Детектор медіа», «Фільтр» та «Нота Єнота», відіграють важливу роль у підвищенні рівня медіаграмотності населення, часто використовуючи новинні платформи як основний канал комунікації та поширення освітнього контенту.

«Детектор медіа» здійснює системний моніторинг та аналіз медіа, виявляючи випадки дезінформації, маніпуляцій та порушень журналістських стандартів. Їхні аналітичні матеріали та розслідування допомагають аудиторії глибше розуміти механізми створення та поширення неякісної інформації, тим самим сприяючи розвитку критичного мислення та здатності до аналізу новинного контенту.

Національний проєкт з медіаграмотності «Фільтр» пропонує широкий спектр освітніх матеріалів, інтерактивних інструментів та тестів, спрямованих на формування медіаграмотних навичок. Активне використання соціальних мереж та співпраця з новинними медіа дозволяє проєкту охоплювати широку аудиторію та оперативно реагувати на актуальні інформаційні виклики.[4]

Проєкт «Нота Єнота», орієнтований на дітей та підлітків, використовує ігрові формати для навчання основ медіаграмотності, включаючи аналіз новинних повідомлень та розпізнавання фейків. Хоча він не є класичною новинною платформою, його внесок у формування медіаграмотного покоління є значним.

Інші ініціативи, такі як StopFake, що займаються спростуванням фейкових новин, також активно використовують новинні платформи для донесення своїх матеріалів до широкої аудиторії.

Ці українські приклади демонструють різноманітні підходи до інтеграції медіаграмотних практик у новинний простір, надаючи користувачам інструменти для критичного осмислення інформації. Варто виділити деякі

ключові тенденції у процесі розвитку медіаграмотності в Україні. По-перше, значна частина українців все ще має труднощі з розрізненням правдивої інформації від маніпулятивної, особливо коли фейки маскуються під офіційні новини або поширюються з емоційним забарвленням. По-друге, хоча обізнаність про фактчекінгові ініціативи зростає, регулярне використання цих інструментів залишається низьким серед широких верств населення.

Таким чином, розвиток медіаграмотності в Україні є безперервним і багатогранним процесом, що має життєво важливе значення для її майбутнього. Новинні платформи, незважаючи на ризики, пов'язані з поширенням дезінформації, володіють значним потенціалом як інструмент для підвищення критичного мислення та формування свідомого споживача інформації. Для досягнення успіху необхідний комплексний підхід, що поєднує індивідуальну відповідальність громадян, активну позицію медіа-платформ та системну підтримку з боку держави та освітніх інституцій.

Список використаної літератури та джерел

1. Media literacy in wartime: insights from the Ukrainian national project Filter. URL: <https://surl.cc/hoqoxz> (дата звернення: 18.03.2025).
2. UNESCO's campaigns on media and information literacy empower millions in Ukraine to think critically. URL: <https://surl.li/uoffsu> (дата звернення: 18.03.2025).
3. Детектор Медіа – аналітичні звіти та дослідження «Індекс медіаграмотності українців за 2024 рік» URL: <https://surl.li/osbzkq> (дата звернення: 18.03.2025).
4. Офіційний сайт проєкту «Фільтр» Міністерства культури та інформаційної політики України. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/>
5. Стратегія Міністерства культури та інформаційної політики України з розвитку медіаграмотності на період до 2026 року. URL: <https://surl.li/ydkgzx> (дата звернення: 18.03.2025).